

P.M. angående sovjetiska sagesmäns uppgifter om Raouls död.

~~P.M. angående sovjetiska sagesmäns uppgifter om Raouls död.~~

Vid de förhandlingar, som i samband med Ministerpresidenten Chrustjovs Stockholmsbesök kommer att föras angående Wallenbergs återbördande till hemlandet bör givetvis återopas de vittnesutsagor, som utvisa att Raouls fångenskap i Sovjetunionen fortgått efter Stalin-periodens slut. Men också utsagor, som under den nya regimen lämnats av sovjetiska agenter i syfte att bestyrka de i Vysjinskijs och Gromykos noter framförda hypoteserna om Raouls död, kan kanske vara av ett visst intresse. Härneden lämnas redogörelser för två sådana utsagor.

Den 35 mars besökte den sovjetiske utrikesministern Gromyko Stockholm. Omedelbart före detta besök ankom till U.D. ett brev, som en greve Kutusov-Tolstoy avsant från Dublin till Sveriges f.d. minister i Budapest Danielsson och som denne därefter översant till U.D. Denne Tolstoy var en rysk emigrant, som under andra världskriget fått anställning på Sveriges B-legation i Budapest med särskilt uppdrag att tjänstgöra vid det sjukhus i Pest, där ryska krigsfångar vårdades. Sedan sovjettrupperna erövrat Pest, övergick Tolstoy i N.K.V.D.s tjänst som chef för dess utlänningsbyrå för Budapest. Han stannade sedan i Budapest i fyra år men bosatte sig sedermera på Irland. I sitt brev till minister Danielsson meddelade han att han under de år han under de år han kvarstannat i Budapest verkställt noggranna undersökningar om vad som hänt Wallenberg och att dessa undersökningar visat att W. dödats under striderna i Budapestantingen av nazister eller ryska soldater, som av misstag tagit honom för en tysk soldat, då han burit tysk uniform.

Sveriges minister i Dublin Folke Wennerberg har på förfrågan meddelat att Tolstoy, som skötte en farm i Dublins närhet, med säkerhet var en sovjetisk agent.

Att Tolstoy efteratt ha tigit till 1955 då delgivit minister Danielsson resultatet av sina undersökningar om Raouls (öde) död i Budapest f.v.b. till U.D. synes knappast ha haft annat syfte än att han på uppdrag av sina överordnade i NKVD velat i samband med Gromykos Stockholmsbesök framföra bevis för riktigheten av Vysjinskijs hypotes om Raouls död i Budapest 1945.

Den 21 februari 1960 publicerades i Sydsvenska Dagbladet en berättelse av ett anonymt vittne, som kommit till Malmö och som meddelat att han sammanträffat med Raoul i olika fängelser eller fångläger åren 1945, 1946 och 1950 samt att han sistnämnda år varit närvarande vid Raouls död i ett fångläger i närheten av Arkangelsk.

Detta vittne som även försökte få in sin berättelse i "Veckojournalen", innehade legitimationshandlingar ställda på en ungersk baron Rudolph von Wetschl. Enligt en bok som utgivits av finska medborgaren Parvilathi, hade denne i ett sovjetiskt fångelse sammanträffat med en ungrare med detta namn

somsomberättade att han och Wetschl tillsammans förts från Budapest till Moskva men där blivit skiljda från varandra. Bokens författare, som fått tillfälle att se ett foreografi av vittnet har förklarat att det var mycket olik den ungrare han träffat i fängelset. Däej heller vittnets berättelse överens stämmer med den äkte baronens, är det troligt, att dennes identitetshandlingar överlämnats till vittnet, när han enl. egen uppgift år 1955 frigivits. Han hade då överförts till Väst-Tyskland, ehuru han enl. gängse praxis bort överförs till sitt hemland Ungern. Han hade sedan 1955 varit bosatt i Hamburg, men först 1960 hade han uppsökt den svenska konsuln där och lämnat honom samma uppgifter, som han sedan låtit införa i Sydsvenska Dagbladet Enl. av Rudolph Philipp inhämtade uppgifter har han sedan efter sin hemkomst från Sverige skaffat sig en flott bil ehuru han och hans familj lever på arbetslöshets understöd. Den väst tyska polisen har meddelat, att han är en skojare, som har kontakter med tjänstemän i Budapest och som har stora inkomster, vilkas ursprung är misstänkt.

Det är antagligt att mannek skickats till Västtyskland för att tjänstgöra som Sovjets agent där. Efter fem års vistelse i Hamburg har han år 1960 framfört sin berättelse om sammanträffanden med Raoul, och dennes förmenta död 1950. Att berättelsen offentliggjorts så sent som år 1960 kan bero på att den svenska regeringen i en note den 17 juli 1959 lämnat detaljerade uppgifter om Raouls vistelse i Vladimír - fängelset under 1950-talet och att "von Wetschl" fått i uppdrag att söka motbevisa dessa uppgifter. Tidpunkten för Raouls död stämmer visserligen inte med den tid juli 1947, som anges i Gromykos note men huvudsaken tycks ha varit att Raouls död förläggas till Stalin perioden.

Enligt vad utrikesminister Nilsson berättat har Chrustjov vid sitt sammanträffande med Nilsson i Moskva år 1963 uttalat, att de vittnesutsagor om Raouls fortsatta fångenskap i Sovjetunionen, som Nilsson återopat, bara var illvilliga rykten, som utsprits av elaka människor. Detta ondöme synes vara mera befogat beträffande ovan återgivna utsagor av två sovjetspioner.

Djursholm den 11 juni 1964

F.v. Dazdel .

Den 16 juni: Tidningen Expressen har sedan ett par dagar publicerat långa artiklar om Raoul, vilka är sympatiskt hållna och i allt väsentligt riktiga. I anslutning till en där förekommande uppgift att Raoul vid sin avresa från Budapest till Debrecen i januari 1945 medförde en miljon pengö, motsvarande 1/2 till 1 miljon svenska kronor, har jag i en till Erlander översänd P.M. framhållit att beloppet på grund av pengöns depreciering endast motsvarade en bråkdel. Samtidigt framhöll jag att Raoul enl. uppgift i Levai's ~~akt~~ uppgift gjort upp en s.k. Namssen plan, innan han for till Debrecen och hans mening var att sätta den i verkställighet sedan denna plan godkänts av ryska kommandanten och Ungerska Debrecen regeringen. Vidare talade jag om att en dansk läkare, som kom hem sinnessjuk efter långvarig fångenskap i Ryssland, efter en tids vård i hemlandet blivit så återställd att han kunde utöva läkarpraktik. Han hette Alexander Thomsen.

Den 24 Juni: Chrustjov kom till Stockholm den 22 juni och började sin pajasbetonade charmoffensiv i Sverige först i Stockholm sedan i Göteborg och slutligen i Sörmland med besök i Oxelösund, Hagbyberga och Harpsund. Han har ständigt varit omgiven av ett stort polisuppbåd till skydd för hans dyrbara liv. Var dag har det varit oppulenta luncher och middagar och långa tal som givit Chrustjov tillfälle att framföra plumpa kvickheter, som mottagits med uppmuntrande skrattsalvor. Då vi varit ängsliga att fegeringens representanter under det ständiga festruset inte skulle föra Raouls sak med tillräcklig skärpa, ha vi uppdragit åt Nisser att i ett brev till Erlander inskräpa nödvändigheten för regeringen att vidhålla den ståndpunkt, som regeringen tidigare intagit i sina tidigare hänvändelser, och framföra vår önskan att taga hand om Raoul i fall han är i behov av sjukvård. Philipp har också skrivit brev till Erlander med en patetisk vädjan att inte ge vika. Breven äro av följande lydelse.

21
§964 29 september . *Jenni*

Till Hans Excellens Statsministern
och SAP,s ordförande .

Broder,

Jag skriver till dig som socialistisk författare sedan 45 år, som medlem av SAP sedan jag har blivit svensk medborgare och som ombud för Raoul för vars befrielse jag arbetat med samma energi som en gång för den internationella arbetare rörelsen .

Efter ditt besök i Moskva 1956 uppsökte ambassadör Jarring Raouls familj Jag frågade honom hur han kunde tillåta att i den gemensamma kommunikén hade talats om Raoul som " den i Budapest vid krigets slut försvunne diplomaten" trots att U.D. hade överlämnat bevismaterialet , enligt vilket Madame Kollontay i februari 1945 för Günther och för Maj von Dardel förklarade att "Raoul befinner sig i Sovjetunionen och blir väl behandlad". Detta var en contadictio in adjecto . Vilken respekt kunde sovjetrepresentanterna få för Sveriges regering och vilket allvar kunde den anta stå bakom vädjan när svenskarna ha låtit pressa sig ett sådant nonsens. Detta får inte upprepas denna gång.

Det får inte ske att Sveriges Statsminister viker inför Chrustjovs missbelåtenhet.

Bättre för Sverige och för Sveriges anseende i hela världen är att ingen gemensam kommuniké kommer till stånd än att du prisger den mannen , som på Per Albin Hanssons uppdrag har gjort den största insatsen , som en svensk kunde göra under andra världskriget.

Min lojalitet mot arbetarrörelsen och demokratien kan inte hindra mig att vara lojal mot den man , som har räddat 10,000 - tals människor . Jag upprepar vad jag skrivit till Palme "där det finns starkare, alltid på den svagares sida". Jag ber dig som människa , som socialist och som ombud för en hjälplös fånge att inte uppfatta detta som ett hot utan som ett nödrop av en människa i svår samvetsnöd. Att nu lämna Raoul i sticket skulle betyda för mig att stryka ut 18 år i kamp och bli i mina vänners ögon en man utan heder

Din tillgivna
Rudolph Philipp

Till Hans Excellens Statsministern
Kanslihuset
Stockholm c.

24 juni 1964.

Ang. Raoul Wallenberg.

I anslutning till de pågående förhandlingarna med ministerpresidenten Chrustjov har Raouls föräldrar uppdragit åt mig att till Ers. Excellens framföra förljande.

Om ministerpresidenten Chrustjov icke skulle vilja rubba de sovjetiska myndigheternas negativa hållning beträffande Raoul Wallenberg förutsätter Raouls föräldrar att den svenska regeringen visar sig lika orubblig på den ståndpunkt, som regeringen och dess ledamöter tidigare intagit vid sina hänvändelser till de sovjetiska myndigheterna. Ett avsteg från denna ståndpunkt skulle innebära ett desavouerande av de från svensk sida åberopade vittnesmålen och upplysningarna. Om ett sådant avsteg skulle krävas från den sovjetiska förhandlingsparten för åstadkommande av en gemensam kommuniké, om Raoul synes det bättre att en dylik icke utfärdas.

Enligt ett flertal minutiöst prövade vittnesmål har Raoul under 1950-talet varit isolerad på sjukavdelning. Vid samtal mellan Raouls föräldrar och ambassadören Sohlman har denne förklarat att Raoul enligt de upplysningar, som ambassadör Sohlman på nyåret 1961 delgivit Ers. Excellens, vid denna tidpunkt befunnit sig i ryskt förvar och att det var anledning antaga att han fick god vård "fysiskt och medicinskt". Enär dessa upplysningar tyda på att Raoul varit och kanske fortfarande är i behov av sjukhusvård önskar Raouls mor själv ge sin son all den vård, som han kan få här i landet. Om Raoul för detta ändamål föres hit förbinder sig Raouls mor och hennes familj att icke för utomstående röja hans belägenhet. En liknande av författaren Rudolph Philipp undertecknad och av notarius publicus Steuch bevittnad förbindelse har enligt uppgift överlämnats till Kungl. Utrikesdepartementet vid tidigare tillfälle

Med tillgivenhet och högaktning

Gösta Nisser.

Den 26 juni: Se'n vi hört i radio att Erlander och Chrustjov skulle komma till Stockholm på förmiddagen for vi på förslag av Nisser till Kanslihuset ,där vi väntade på Erlander ,som också kom efter en stund.Han såg mycket allvarlig ut men sade att han inte hade tid med oss,då han omedelbart skulle ha ett sammanträde med regeringen för överläggningar om kommunikén.I stället kom statsrådet Palme ,som talade om att det hade varit mycket hårda förhandlingar om Raoul.Ryssarna hade varit fullkomligt orubbliga .Erlander hade fört Raouls talan med en sådan energi som om det gällde hans egen familj .När Erlander talat om att han önskat få hem Raoul även om han var svårt sjuk ,hade ryssarna svarat att man skickat hem många fångar,som antingen varit krigsförbrytare eller svårt sjuka och att de skulle ha skickat hem Raoul, om han funnits i Ryssland"Ni måste tro oss på vårt ord."Ryssarna hade inte velat att Raoul skulle omnämnas i kommunikén.Regeringen ansåg sig inte böra yrka därpå men ämnade i samband med kommunikén göra ett uttalande att regeringen inte gav upp saken utan förbehöll sig att fortsätta med efterforskningarna,då det föreliggande vittnesmaterialet vore tillräckligt bevis för oriktigheten av ryssarnas uppgifter.När vi ifrågasatte att regeringen inte skulle gå med på någon kommuniké överhuvudtaget,sade Palme att det skulle vara att avbryta förbindelserna med sovjetoch det kunde medföra förvecklingar.På tal om ett sammanträffande mellan Maj och Chrustjov ,sade Palme att Chrustjov icke hade tillfälle därtill .När fråga var om vittnesmaterialets offentlighöörande ,sade Palme att ryssarna antagligen inte begärde något bättre för då kunde de sedan avskriva ärendet.Det vore bättre att materialet sparades.

I den kommuniké som sedan utfärdades har ingenting sagts om Raoul .Erlander har i samband med kommunikén meddelat att man från sovjetisk sida sagt att man i år gjort förnyade undersökningar om Raoul,och att man vidhöll tidigar besked att Raoul ej befunde sig i Sovjetunionen.Den svenska regeringen känner djup besvikelse över att man på sovjetisk sida icke anser kunna göra mer i denna fråga. men kommer inte att ge upp sina strävanden i denna sak.

Maj skickade i går ett brev till Chrustjov av följande lydelse: